

פסחים צב

משה שווערד

1. רש"י מסכת פסחים דף צא עמוד ב

אונן טובל ואוכל את פסחו לערב - ואף על פי שעדיין לא נקבר, דאין אנינות מן התורה אלא ביום, שנאמר (ויקרא י) הן היום הקריבו ואני אונן ואכלתי חטאת היום - יום אסור, לילה מותר, וטבילה בעי, וזו אחת מאחת עשרה מעלות דחומר בקודש (חגיגה כא, א): האונן והמחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש, מתוך שנאסרו עד עכשיו בקדשים אצרכינהו רבנן טבילה, ואף על פי שמחוסר כפורים טבל אתמול, אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים, דאסור אנינות לילה מדרבנן, ולגבי פסח לא העמידו דבריהן במקום כרת.

2. ספר דבר שמואל

אונן טובל ואוכל את פסחו לערב. לכאורה נראה דענינהו נריך לכוין דוקא צליה שאז עברה אנינות שמחיה וכדאיחא לקמן בגמ', אבל אם יעצול ציוס מה ירויה צבז והרי גם לאחר ענינהו הוא אונן ואף חופיל ענינהו מחאן ולהצא, וכן כתב בהפארת ישראל והוא נערע שאמרה המשנה קאי גם על עוצל ומחיה שכתבנו, אמנם קשה שהרמב"ם כתב צפ"צ מהלכות אבות הטומאות הע"ז וז"ל האונן וכו' צריכין טבילה לאכילה הקודש וכו' ומפני מה הצריכום טבילה לקודש שכי מד פחה היו אסורין לאכול את הקודש והסיוה דעתו ושמא נטמאו וכו' לא ידעו עכ"ל, ולפ"ז כיון שאנו חוששין שמא נגע בטומאה מה ויעול כשיעצול צליה וכו' צריכין כערע ישראל בני, אמנם דעה החוס' בחגיגה (דף כ"א ע"א) ונכמה דוכתי דאונן ומחוי"ב אי"ל כערע שמע, ועיי' קרן אורה בצנחנים (דף

לאחר שיצונו שמשו, ועטס הדער הוא עפמשי"ב הרמב"ם צפ"צ ק"פ בי"ע וז"ל: האונן וכו' שחטין עליו ועוצל ואח"כ אוכל פרי שיפרוש מאנינותו ולא יסיה דעתו עכ"ל, וביאור דבריו נראה דעיי' הענינה ימים אל לנו שלא יסיה דעתו וישמור את עצמו מן הטומאה, ולכן אף שגם לאחר ענינהו עדיין הוא אונן אבל כיון שיש לו היכר ע"י הענינה שז' אין לחשוש שמא יסיה דעתו, וזה דלא כמו"ש בהפארת ישראל בני, אמנם דעה החוס' בחגיגה (דף כ"א ע"א) ונכמה דוכתי דאונן ומחוי"ב אי"ל כערע שמע, ועיי' קרן אורה בצנחנים (דף

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף צא עמוד ב

משנה. אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים. עיי' זבחים (צט ב) פלוגתא אי התירו לו בליל פסח גם שאר קדשים. ולמ"ד דלא התירו שאר קדשים ורק הכא בפסח שאני דענוש כרת. ובה נראה פשוט דגם חגיגה לא התירו לו, ויש לדקדק בהא דתנן לעיל (סט ב) אימתי מביא עמו חגיגה וכו' ובזמן שהיא באה בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה. והתנא שייך "אונן" דג"כ אינו מביא חגיגה למ"ד שלא התירו לו שאר קדשים בליל פסח.

וראיתי בשפ"א (בדברי המגיה) שנסתפק למ"ד זה אם הותר לו לאכול יותר מכזית פסח. ולדעתי פשוט דלענין אכילת פסח עצמו מודו כו"ע שהתירו לו לגמרי אף יותר מכזית ובפרט לפי"מ שמבואר באחרונים דמקיים מצוות אכילת פסח על כל כזית וכזית.

4. משך חכמה על במדבר פרק ט פסוק ז

אף משריש בלבב ישראל כי כולם שוין ועם קדוש לדי' אלקיו, וכל אדם ראוי לבוא להשגחה האלקית, לכן אין חוה ושוק בפסח, ומורה על רצון השי"ת כי יבטל השעבוד מהאדם להאדם, ועבדי הם ולא עבדים לעבדים, וכולם בני חורין, וכאשר רצונו שהאדם לא יעבוד זולתו, כן ברא אשר האדם לא יעמוד תחת נמצא אחר, יהיה גלגל או רוחני, או כח טבעי, רק כולם כאחד המה מושפעים ומושגחים בפרטיות מהשי"ת, וכולם כאחד רחוקים ממנו בתכלית ובהשויה, כי המלאך הרוחני אינו קרוב להבורא יתברך משלשול קטן שבים, כי כולם הם אפשרי מציאות, וחיותם תלוי בהשי"ת המחויב המציאות האמתית. כ"ז מורה עשיית הפסח. ולזה מעברין על התקופה של ניסן, כדאמרו רה"ש דף כ"א, דאז האביב וכחות הטבעיים וגרמי השמים מוציאים פעולתן באופן היותר חזק, אחרי אשר היתה הטבע ישנה כל ימות החורף, ועסקה בפנימיותה בבלות כל, חזר תקופתה באביב, והשמש הפועל בטבע היותר גדול או הוא בעצם זהרן, לכן צוה השי"ת לחוג הפסח, ליחד כל כחות הטבע לשם המיוחד יתברך, ולהזכיר על כל מפעלות מצרים, אשר השי"ת הרס כל סדרי הטבע, ולעורר כי הם אינם פועלים ברצון כלום, רק כגרזן ביחד החוצב וכשבת ביד מניפו (ע' ישעיה י, טו), ע"ז אמרה התורה פסח לדי' (שמות יב, יא. כז). ולזה

בניסן דרוב אביב מורה הפסח שלא לטעות אחרי המוחש לכבד את גרמי השמים הפועלים הטבעיים. ועוד כוונות עמוקות הנעלמים ממנו, אשר הפסח הוא מטרה מעו"ג וכיו"ב. ולכן ביאשי' (מלכים ב' כג) שטהר את יהודה וירושלים מן האשרים כו', עשה פסח לד' (פסוק כא). ולכן מבואר מה שכתוב (פסוק כב) ולא נעשה פסח כמוהו בישראל מימי השופטים כו', ובדברי הימים (ב' לה, יח) מימי שמואל הנביא, כי להוראה כזו לטהרן מעו"ג, שזה בעצם תקפו של עשיית הפסח במצרים אשר אמר להן משכו מעו"ג (מכילתא בא עד) וקחו לכם צאן כו', לא נעשה מימות השופטים, שלא היה אחרי טעיות כל ישראל בעו"ג, שיבדלו מעו"ג בטהרה גמורה ויעשו פסח כמוהו, ואם כי בחזקיה היה כן, זה לא נעשה כטהרת הקדש, וגם לא כל ישראל, רק שבט יהודה ובנימין. ולכן אחרי שעשו ישראל העגל צוה השי"ת בשנה השנית לעשות הפסח, להרחיקם ולהבדילם ולטהרם מגלולי עו"ג והבליהם, וכן בשנת הארבעים שטעו לבעל פעור ויצמד לבעל פעור, אז צוה השי"ת לעשות פסח בגלגל (יהושע ה), אף שהיה קודם כבוש וחילוק. והבן...

ויתכן, דאף דגר צריך להביא קרבן עולת העוף (כריתות ח:), זה דוקא בלא עשה פסח, אבל עשה פסח עם הצבור סגי בלא קרבן והוא כאזרח הארץ ותו אינו צריך להביא את קרבנו ואוכל את"כ בקדשים, כמו שישראל אכלו פסח בלא קרבן.

5. שו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קנ

קרבן פסח האם בא לכפרה

... בדבר קושיתו אפרש"י פסחים ע"ח ע"ב לא מעכבא ופרש"י כפרה בדיעבד וקשה ליה למעכ"ת דפסח לא בא לכפר ואמרת' על הטעל' דהכונה לכפר היינו על מ"ע דקרבן פסח... איברא דבב"ר (נשא פ' י"ג כ') הביאו בילקוט ראובני פ' בא והי' הדם לכם לאות על הבתים וגו', שעיר עזים אחד לחטאת נגד הפסח שצוה הקדוש ברוך הוא לעשות מן העזים על פרישת ע"ז לפי שעע"ז היו ישראל במצרים ולא הי' מדה"ז נותנת לגאלם ועל שפרשו מע"ז נגאלו, כמה דתימה וראיתי את הדם ופסחתי עליכם לפי' הקריבו כנגדה שעיר לחטאת לפי שבעון ע"ז היו מקריבין שעיר לחטאת ע"ש. הנה לפ"ז פסח ראשון נמי באמת הובא לכפר על מעשה ע"ז כדכתיב משכו וקחו לכם צאן ואין בין פסח מצרים לפסח דורות א"כ באמת בכל פסח איכא נמי כפרה וריצוי ואתי שפיר פרש"י והלבוש ז"ל וק"ל. ועיין עוד אהבת יהונתן עה"ת הביאו הפרד"י פ' בא עה"פ אזוב וגו' בסף ות"י דבמן פחרא והוא כלי חרס.

6. ספר מנחת חינוך - מצוה ה - אות כ

ועיין פסחים צ"ב ע"א ור"מ כאן פ"ו ה"ז, דגר שמל וטבל בערב פסח אין עושה פסח, והוא מדרבנן, דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וכו', וערל והזאה וכו' העמידו דבריהם במקום כרת. ויש להסתפק אם עבר והקריב פסח, מי נימא כיון דמדאורייתא טהור גמור הוא, א"כ יצא מן התורה אף דמדרבנן אינו ראוי לאכילה, ואם כן פטור מפסח שני, אן כיון דמדרבנן אינו ראוי בעידנא דאזדריק דם, לא יצא אפילו מן התורה, כי נזרק על שאינו ראוי לאכילה, כמבואר בסוגיא דחמשה שנתערבו פסחיהן [פסחים פ"ה ע"ב]. וצד זה נראה, דלא גרע מזקן שאינו יכול לאכול כזית, וכאן נמי אינו יכול לאכול...

מדי עברי ראיתי בזה דבר תמוה בצל"ח [פסחים צ"ב ע"א ד"ה אבל ערל] בזה, שהקשה על בית שמאי דאמרי גר שנתגייר טובל ואוכל פסחו בערב, למה טובל, דהא בודאי כבר טבל לשם גירות, דבלא טבילה לא הוי גר כלל, ולמה ליה טבילה עוד, עי"ש מה שהאריך. ודבריו תמוהים, דהא גר צריך להביא קרבן לאחר גירותו, וקודם הקרבן הוי ליה מחוסר כפרה ואסור בקדשים, כמבואר בכריתות ח' ע"ב ובר"מ פ"א ממחוסרי כפרה ה"ב, ומחוסר כפרה מוסר קרבנותיו לבית דין בערב פסח ועושה פסח, כמבואר בר"מ כאן פ"ו ה"ד, וא"כ להכי צריך טבילה פעם שנית, ובודאי מיירי שהביא הכפרה, וצריך לטבול אח"כ לקודש, כי אונן ומחוסר כפרה צריכין טבילה לקודש, והוא משנה שלימה בחגיגה כ"א ע"א ופסקה הר"מ פ"ב מאבות הטומאות ה"טו, ולהכי טובל והוא פשוט, ודברי הצל"ח תמוהים. שוב הראה לי חכם אחד בתוס' חגיגה שם ד"ה האונן, שכתבו להדיא דמחוסר כפרה דגר אין צריך טבילה לקודש, רק מחוסר כפרה דטומאה, עי"ש. - קומץ המנחה:

7. תוספות מסכת פסחים דף צב עמוד א

גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת - הא דלא קאמר משום דפסח מצוה עוברת משום דיש קדשים דמצותן נמי עוברת כגון תודה דאין נאכלת אלא ליום ולילה.

8. רש"ש מסכת פסחים דף צב עמוד א

תוספות ד"ה גבי. ועיין מהרש"א ולולי דבריהם הנ"ל דפסח נמי אינה מצוה עוברת דאפשר בפ"ש ועיין לעיל עו ב בתד"ה ה"ג:

9. שערים מצויינים בהלכה

דף צב. ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת, אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו וכו'. כתב המאירי, יש שואלין מה נשתנו אלו מאלו, ומתריצין שהשלשה הראשונים יש חשש שיבאו לאיסור תורה, אבל השלשה האחרונים אין בהם חשש איסור תורה, דאנינות לילה הוא דרבנן, מצורע אפי' עשה ד"וישלחו" אין בו דהוא ביום שמיני לטהרתו, בית הפרס אין המגע מצוי והוא קרוב לספק ספיקא. ועי' כראב"ד (פ"ו ה"ו), שכתב דברים האלו. ועי'

10. חידושי רבנו דוד

צב, א. [ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת] ¹ אונן מצורע ² ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת. כתוב בשאלות דרב אחא: מאי שנא הני ומאי שנא הני, [הני] ³ משום דאתו לידי איסורא (דאוריית) [דאורייתא], ערל דאי מטמא אסורא דאוריית היא, הזאה נמי דאי מעבר לה דרך רשות הרבים שבת דאוריית ⁴ הוא, איזמל נמי אי מיתי ליה דרך רשות הרבים אסורא דאוריית הוא והעמידו דבריהם במקום כרת, אונן מצורע ובית הפרס דלא אתו לידי אסורא דאוריית לא העמידו דבריהם במקום כרת. ע"כ לשונו ⁵. והרב מורי נ"ר בתשובה ⁶ לא כתב כן, אלא הינו טעמ' שהעמידו דבריהם במקום כרת בערל והזאה מפני שהגזירה היתה מתחלתה עליהם, שגזרו בהזאה וגזרו בערל, מה שאין כן (באילנות) [באנינות] ובית הפרס ומצוי' [רע] שלא נגזרה הגזירה בהם אלא תקנות הם שתקנו בכל אדם, והרי תקנותיהם מתקיימין בכל אדם, לא העמידו אותן במקום כרת. ואיזמל קשיא ליה, שלא גזרו בו חכמים כלום אלא תקנה היא שתקנו בכל אדם שלא יוציא דרך גגות וקרפפות, דומיא דאנינות ובית הפרס. והוצרך ג"ר לדחוק בזה דליכא כרת במילה בזמנה אלא לגדול שאינו מל את עצמו ⁷, הילכך עשאוהו כעשה שאין בו כרת שהוא נדחה לעולם מפני דברי סופרים, כדקתני במתני' אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים ⁸. ודוחק (הזאה) [הוא זה], שהרי אמרו שהע(י)מידו דבריהם במקום כרת שלא מן הדיון, שאם היה איזמל בענין עשה שיש בו כרת לגדול [שלא] מל את עצמו [היאך] מנו אותו עם הפסח שהוא כמו כן עשה שיש בו כרת ⁹, וכן בכל מקום.

11. רש"י מסכת פסחים דף צב עמוד א

דרך הצרות - אף על גב דרשויות דרבנן נינהו, וידחה פסחו, שאם יש לו זכר למול - מעכבו, דתניא: מילת זכריו ועבדיו מעכבין את הפסח, וליכא למימר משום כרת דערל זכר אשר לא ימול וגו' - דמילה דדחיא שבת בזמנה, וקטן לאו בר כרת הוא.

רש"י ד"ה דרך חצירות וכו' וקטן לאו בר כרת הוא. לכאורה תיפול דליכא כרת כיון שאפשר עוד למונו וכמו"ש רש"י כעיל (דף ס"ע ע"ג) בד"ה דליכא כרת, לבו זיוס אס ימול למחר, וכבר עמד בזה ברש"ש שם, והנה לפ"ז ל"ב הרי גם בפסח ליכא כרת אס יעשה פסח שני, ונראה דאפ"ל דגזי פסח חיוז הכרת הוא על שלא עשה פסח ראשון אלא שאס עושה פ"ש נפטר מכרת, וראוי לדבר שפסק הרמב"ם פ"ה ק"פ ה"ב דאפילו נאנס בשני והזיד בראשון חייב כרת חזין מזה שאין העונש על שלא עשה פסח כלל אלא על שלא עשה את הראשון, ומשאי"ל במילה חיוז הכרת הוא על שלא נל עזמו כל ימיו ואס יכיר אנוס בסוף ימיו יכ"י פטור מכרת, וכמו"ש המג"א סי' ק"ח סק"י"א דאנוס זיוס אחרון כיו אנוס ודלא כדעת האגודה, וכן הוא דעת הקל"ה"ה סי' נ"ב סק"י"א וסי' קמ"ג סק"ב, (ועי' ברש"י שנת דף ק"ל ע"ב בד"ה שלא ברנן, שמפרש במקום כרת על זיטול מלח מילה, שלא בדבריו כאן).

13. ריטב"א על ראש השנה דף לב/ב

ויש שואלין אם כן היאך לא אסרו תקיעת שופר משום שבות, ואינה שאלה דדוקא באלו שהם מכשירי מצוה או מצוה שאינה זמן קבוע כגון כיסוי דלא דחו מצוה גופה לגמרי ופעמים שתקיים המצוה על ידו או על ידי אחרים, אבל לדחות מצוה גופה בזמנה הקבוע אינו בדין שיעמידו דבריהם לדחות מה שצותה תורה לגמרי, והיינו דאע"ג דתקיעת שופר שבות דרבנן בשבת או ביום טוב לא העמידו דבריהם לאסור התקיעה בר"ה משום שבות ולדחות מצות שופר, שאם כן נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל ישראל לעולם ואינה נעשית והיאך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שצותה תורה, ואע"פ שאסרוה בשבת משום גזירת רבה, התם אפשר להתקיים ביו"ט שחל בחול, משא"כ בזה שנדחת מכל ישראל בכל זמן שלא העמידו דבריהם, וכיון שהתירו לצורך מצוה עצמה התירו לגמרי אפילו להתעסק כדי שילמדו שתיעשה המצוה ולפרסם הדבר שאין נדנדו איסור בתקיעה ביום זה, ואית דמתרצי בכלהו לפי שאין תקיעה שבות גמורה שיש בו מעשה אלא קול בעלמא, אי נמי שאני תקיעה דבעידנא דעקר לשבות מקיים עשה דהוי דומיא דמילה וצרת דדחו לא תעשה של תורה מהאי טעמא דדינא הוא דלדחי מצות שבות דרבנן ביו"ט אע"פ שיש בו עשה ולא תעשה, ולתירוץ זה קשה ההיא דכיסוי:

14. צל"ח על פסחים דף סה/ב

רש"י ד"ה הזאה תוכיח וכו'. והזאה שבות היא וכו' דמחזי כמתקן גברא. הקשה בספר קול הרמ"ז ז' הא לקמן דף ס"ט ע"א מפרש רבה הטעם שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר. ונראה עפמ"ש הר"ן במסכת (מגילה) [ראש השנה ח' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה מ"ט] טעם למה מילה דוחה שבת ולא גזרו לשמא יעבירונו ברה"ר, משום דמילה אינו טרוד רק אבי הבן ואם ירצה להעביר ד' אמות ברה"ר יזכירוהו אחרים, משא"כ שופר ומגילה ולולב שהכל טרודים. והקשה הר"ן הרי בהזאה גם כן אינו טרוד רק זה הטמא לבדו, וניחא ליה להר"ן שאף שאין שאר העם טרודים בהזאה מ"מ טרודים הם בעשיית הפסח. ויש לדקדק על דברי הר"ן הללו א"כ חל מילה בערב פסח שחל בשבת לא תדחה המילה שבת באותו יום שמא יעבור האיזמל ד' אמות ברה"ר ואין מי שיזכירונו שהכל טרודים בעשיית הפסח. וצריך לומר כיון שבכל שבתות השנה מילה דוחה שבת לא שייך לאסור בערב פסח שחל בשבת דמחזי בזה גזירת חכמים כחוכא להחמיר בשבת הזה יותר מכל שבתות השנה: ולפי הוצעה זו אם לא היה בהזאה שום חשש אחר רק שמא יעבירונו ד"א ברה"ר, א"כ תינח בערב פסח שחל בשבת שאז העם טרודים במצות פסח, אבל אם אירע טמא מת שחל שלישי או שביעי שלו בשבת בשאר ימות השנה היתה ההזאה מותרת בשבת שהרי אין העם טרודים ואם ירצה להעביר ד' אמות ברה"ר יזכירוהו אחרים, ואם היתה ההזאה מותרת בכל שבתות השנה לא היה אפשר לאסרה בשבת בערב פסח, דמה יום מיומים דמאי שנא שבת זה משאר שבתות, והוה דומיא דמילה בערב פסח שחל בשבת. ולפי זה קשה למה באמת נאסרה

ההזאה בשבת בערב פסח, אלא ודאי צריך לומר דהזאה מלבד הטעם שמא יעבירונו יש בה בלאו הכי איסור שבות דמתקן גברא, אלא שבערב פסח לצורך הפסח שהוא עשה שיש בה כרת לא היו משגיחין בשבות קל כזה, דמתקן גברא שאין בה שום חשש לתא דאורייתא, ונאסרה אז משום חשש שמא יעבירונו דשייך בו ביום מתוך טרדת הפסח:

15. תוספות מסכת פסחים דף צב עמוד ב

מאי בודקין - קשה לר"ת מאי קבעי הלא הבדיקה מפורשת בסוף אהללות באותה משנה עצמה דקתני ומודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומ' ולנזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כיצד הוא עושה מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקים כו' **ואומר ר"י דבדיקה דמתני' בשכבר עבר** ורב יהודה ורב חייא באין לפרש שיוכל לבא ולעבור וה"ק מאי בודקין אם רצה לעבור [ע"י תוספות בכורות כט. ד"ה היכי אזיל כו' וע"ע תוס' כתובות כח: ד"ה מנפח].

16. רש"י פסחים דף צג/ב

חמשה עשר מילין - מדקרי ליה תנא דידן דרך רחוקה לגבי פסח, **וסבירא ליה לעולא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה כל שעת שחיטה מהלך ואינו מגיע, [1] ושעת שחיטה מחצות היום ואילך.** דבין הערבים כתיב ביה כתמיד, ותמיד, אף על פי שנשחט בשש ומחצה זמנו מן התורה מתחלת שבע ואילך, שמתחלת החמה להתעקם כלפי מערב קצת, ומשחרי כותלי, דהכי אמרינן ביומא דפרק שלישי (כה, ב) צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי, והיינו מחצות היום ולהלן, ופרכינן עלה מהא דתנן תמיד נשחט בשש ומחצה, ומשני שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רהבם מתחתיהן, ולא משחרי בעיקום פורתא עד חצי שבע, ומיהו, זמן שחיטה מתחלת שבע ואילך ונמשך עד שתשקע החמה ומשתשקע החמה לא דדם נפסל בשקיעת החמה באיזהו מקומן (זבחים נו, א) ומחצות ועד שקיעת החמה מהלך חמשה עשר מילין כי הא דר' יוחנן:

17. רמב"ם יד החזקה הלכות קרבן פסח פרק ה

(ט) [2] **מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש** חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה היה בינו ובניה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשהלך ברגליו בנחת הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדחקם או שהיה בירושלים וחיה והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב שוחטין עליו וכשיצא לערב יאכל במה דברים אמורים כשהיה חבוש ביד ישראל אבל אם היה חבוש ביד עכו"ם אין שוחטין עליו עד שיצא ואם שחטו עליו ויצא הרי זה אוכל ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני שהרי נשחט עליו וכן האונן והחולה והקוץ שהם יכולין לאכול ששחטו עליהן ואחר שנזרק הדם נטמאו במת והרי אינן יכולין לאכול הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני. [השגת הראב"ד - הלך ולא הגיע א"א אינו תופס דרך הגמרא]:

18. ספר דבר שמואל

למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין. יל"ע נתרן שלכך נאמר דרך רחוקה לאשמועינן שאין חייב להקריב ע"י שליח שמסביר הייתי מחייבו, ועוד לאשמועינן שאינו חייב לבוא בסוסים וצפרדיוס וכדילפינן לקמן (י"ד). ונמלא שאין הפטור דרך רחוקה מנד שהוא אנוס, אצל שאר האונסין הפטור מנד שאין לו שום אפשרות ואונס רחוקה פטוריה ומה דמניין שאר האונסין לדרך רחוקה, ויל"ע שזה גופא חירון המשנה שאנו פטורין מן הכרת ודסדי"א שחייבין בכרת כיון שלא הקריב ע"י שליח או שלא בא בסוסים וצפרדיוס, אך י"ע חירון המשנה שאלו פטורין מהכרת ופירש"י עמ"ל ודרך רחוקה ושגג ונאנס, ואלו חייבין מפרש בגמ' דקאי אמחזי, וברי ע"ז לא ה"י שאלה המשנה אלא למה נקט דרך רחוקה עפי משאר אונסין, וע"ז לא חירולה המשנה כלום.

והרה"ג ר' צרוך נאח ש"י ציאר דכוונת רש"י דאיה"ל דלגבי חייב הכאת פסח שני לא חילטריך קרא דדרך רחוקה דבזה לא שאני דרך רחוקה משאר אונסין, אלא שהתורה חידשה שאף דרך רחוקה נכלל בכלל אלו שפטורין מכת, דסדי"א דדרך רחוקה יתחייב כרת וכמו"ש לעיל שבי חייב לבוא בסוסים ופרדיוס או לשלוח שליח קמ"ל קרא שגם דרך רחוקה פטור מכת, ומש"כ רש"י "עמ"ל ודרך רחוקה ושגג ונאנס" ר"ל שכל אלו הנאמנין בפסוק זה פטורין, ורק מחזי חייב כרת.

אמנם להרמב"ם בפיהמ"ש ח"ש, שמפרש שאלו פטורין מהכרת היינו עמ"ל ודרך רחוקה ואח"כ לא הקריבו את השני כיון שמלך הדין היו פטורין לכך פטורין מכת, ואלו, היינו שגג או נאנס כיון שהיו חייבין צפסה ראשון, אם לא עשו את השני חייבין בכרת.

ודרך חגג אלו למידיים מדברי הרמב"ם דמי שהוא אנוס היו הגבירא צר חיוצא אלא שאינו נענש על מה שלא קיים מצוות, שאם נאמר דהגבירא הוא לאו צר חיוצא נמלא שאין חילוק בין דרך רחוקה לאנוס, ומלשון התוס' צ"ב (דף י"ג ע"א תוד"ה שנאמר) משמע דש"י אונס היו הגבירא לאו צר חיוצא וז"ל התוס', ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורצו משום דפטור הוא מצוה מזה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב צה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים וכך לרצם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצוות עכ"ל, הרי שדימו פטור האונס למו שהוא לאו צר חיוצא, וע"י אהון דאורייתא כלל י"ג שהאריך בזה.

ועפ"ז נראה דקטן שהגדיל בין שני פסחים או גר שנתגייר בין צי פסחים שפסק הרמב"ם בפ"ה ק"פ ה"ז דחייב לעשות פסח שני ואם הזיד ולא הקריב פסח שני פטור מכת דמאי שנא מעמ"ל ודרך רחוקה כנאשון וכיזו בשני שפטור מכת כמו"ש הרמב"ם שם ה"ב, אמנם המנחת חינוך מלוח ש"פ [כ. ג.] כתב צפשיטות דגר שנתגייר וקטן שהגדיל בין צי פסחים ולא עשה את השני חייב עת

19. ספר לקח טוב - כלל ו אות ג

ואמנם לענ"ד אין סברתו זאת פשוטה ורק יש מקום ספק בזה אם מצות הנוהגות בזמנים מיוחדים כל עיקר החיוב שלהם הוא רק בשעת זמן המצוה ועד"ת מצות סוכה ולולב חל החיוב על האדם רק בסוכות וקודם לזה אין עליו ענין החיוב או דילמא מאז שנעשה גדול החיוב מוטל עליו לקחת לולב ולישב בסוכה בזמנו ואין שום חילוק בין לפני הזמן לתוך הזמן רק לענין הקיום בפועל שהקיום בפועל הוא רק בתוך הזמן ומפאת הקיום בפועל הוא שנקראו מצות הזמניות מ"ע שהז"ג לפי שאינם דומים לשאר מצות שקיומם תמיד אבל ענין החיוב אין שום חילוק בו בין לפני הזמן לתוך הזמן וכסברת הפתח הבית הנ"ל ויש לי להעיר בזה מכמה מקומות בעזה"י והם:

המקום הא' בבעה"מ ספ"ק דשבת דאהא דאין מפליגין בספינה ואין צרין על עיריות של עכו"ם פחות מג"י קודם לשבת כ' הטעם משום דמקום סכנה הם ואפשר שתגרום הסכנה איזה חילול שבת ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פיקוח נפש וה"ה להפריש במדבריות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת דאסור עכ"ל:

המקום הב' בש"ך יו"ד סס"א רס"ו הביא בשם הרשב"ץ דמילה שלא בזמנה אסור למול בחמישי בשבת משום דיהי' השבת שלישי למילה שהוא יום מסוכן ושמה יצטרך לחלל את השבת עש"ה. ומוכח משני מקומות אלה דחיוב המצוה הוא עוד לפני זמן המצוה דאל"כ לא הו' לנו לחוש בחול לגרם חילול שבת הבא כיון שלפני השבת אין כאן עדיין חיוב השבת כלל וביום השבת עצמו הרי בדין יחללו כיון דפ"נ דוחה שבת משא"כ אם החיוב הוא עוד לפני השבת לשבות בשבת ביום שיהי' אזי שפיר חייב לראות גם לפני השבת שלא יהי' חילול שבת ביום השבת ודו"ק. ואולם הבעה"מ כ' שם בטעמו של דבר משום דכל ג' ימים קודם לשבת קמי שבתא מיקריין עש"ה וא"כ אדרבה מוכח מזה דאין חיוב המצוה לפני הזמן ורק בג' ימים קודם השבת דוקא הוי החיוב משום דג' ימים הנ"ל שייכי טפי לשבת: המקום הג' בנדה דל"ח ע"א חסידים הראשונים לא היו משמשים מטותיהם אלא ברביעי בשבת שלא יבואו נשותיהם לידי חילול שבת (שאם התשמיש הוא לפני רביעי בשבת אפשר שתהי' הלילה בשבת ויוצרך לחלל עלי' את השבת) עכ"ל הגמ'. ומוכח דלאו דוקא ג' ימים קודם לשבת יש חיוב השבת כ"א החיוב הוא לגמרי מאז שהרי הך דחסידים וכו' הוי ט' חדשים קודם לשבת ואמנם גם מזה אין ראי' דאדרבה מוכח מזה דרק מידת חסידות הוא אבל מדינא אין חיוב: המקום הד' בנגעים פ"א מ"ד אין רואין את הנגעים בתחלה לאחר השבת (ביום אחד בשבת) ששבו של חל להיות בשבת (ויצטרך לראותו בשבת שיהי' שביעי שלו להחליטו בו או להסגירו ולפוטרו וזה דומה לן דין בשבת דאסור. הרמב"ם והרע"ב) וכו' עכ"ל המשנה ומוכח מזה לפי דרכנו דחיוב השבת הוא עוד יותר מג' ימים קודם לשבת וכמוכח:

המקום הה' בשבת קל"ב ע"ב דקא' דהא דצרת דוחה את העבודה (שכהן מנוגע אסור לקרן בהרתו כדי שיוכל לעבוד) לאו משום דחמירא צרת הוא אלא משום דגברא הוא דלא חזי (שכהן מנוגע אינו ראוי לעבודה) ופריך אמאי ויקרן בהרתו ועבוד ומשני מחוסר טבילה וברש"י מחוסר טבילה ולא חזי לעבודה בהאי יומא ומשום למחר דלית' לעבודה קמן לא מדחי עכ"ל. והנה אין סברת רש"י משום דבעינן בעידנא דלגבי כללא דבעידנא הרי אין חילוק בין יום זה ליום מחר דכל שאין דחית העביר' עם שעת קיום העשה ממש הרי לא חשוב בעידנא ואפי' אם תתיקיים העשה בו ביום אחרי העביר' וכמפורש להדיא בכיצה ד"ח ע"ב. ותו שהרי בש"ס שבת שם קאי התם בה"א דלא בעינן בעידנא כלל בדחית עשה לל"ת דר' אשי הוא דחודית התם בתר הכי בגמ' דבעינן בעידנא עש"ה. ועל כרחק סברת רש"י הנ"ל היא דאפי' אי לא בעינן בעידנא עכ"ז מצוה של מחר אי אפשר שתדחה עביר' דהיום וזהו על כרחק מטעמא דמצוה של מחר אין החיוב שלה היום כלל וע"כ אין העבודה של מחר דומה קציצת הבהרת דהיום לפי שאין עליו היום כלל החיוב לעבוד ולמחר החיוב הוא שחל החיוב הזה והו' שכ' רש"י דמשום למחר דלית' לעבודה קמן לא מדחי ויה"ה באותו יום עצמו כל שאין העבודה לפניו ואין עליו החיוב לעבוד אותה א"א שתדחה אסור וכגון עבודת תמיד של בין הערבים אסור לו לעבור עביר' עבורה קודם הצות כיון שעדיין לא הגיע זמנה ולא חל עליו החיוב לעשותה אלא דכיון דהגמ' קושטא דמילתא אמרה דמחוסר טבילה וא"כ הרי לא יהי' ראוי באמת עד למחר ע"כ נקט רש"י דמשום למחר דלית' לעבודה קמן וכו' אבל עיקר הטעם הוא רק מפאת דלית' לעבודה קמן דרק עבודה שכבר הוא זמנה וחל עלי' החיוב לעשותה אי העבודה הזאת דוחה אסור קציצת הבהרת אעפ"י שאיננו בעידנא ממש שאחרי הקציצת הוא שעושה העבודה אבל כל שאין זמן המצוה עוד אי אין עליו חיוב שלה כלל ואסור לו לעבור עביר' עבורה כיון שאין החיוב המדחה עדיין כאן ודו"ק. [ואולם כאשר יד' זמן המצוה בו ביום וכגונא דתמיד של בין הערבים הנ"ל אפשר דחל החיוב מיד בבוקר מטעמא דאין מחוסר זמן לבו ביום או אפי' בלילה למ"ד דלילה אין מחוסר זמן ואכ"מ]:

20. ספר מנחת חינוך - מצוה ה - אות יג

והנה מבואר דנשים ועבדים חייבין בפסח, אף דפטורים מן הראיה מ"מ הכל מודים דחייבין בפסח, כמבואר בש"ס שהבאתי לעיל [אות י"א], אך שאר פטורים מן הראיה כגון חרש באזנו אחת או חיגר או מי שאין לו קרקעות וכדומה דפטורים מן הראיה שחשבם הר"מ פ"ב מחגיגה ה"א, מדסתם הר"מ משמע בפשיטות דחייבין בפסח, דבראיה ילפינן מקראי, ומה ענין פסח לראיה, אך התוס' פסחים ג' ע"ב ד"ה מאליה כתבו, הא דלא הלך רבי יהודה בן בתירא לירושלים, שמא לא היה לו קרקע, או זקן היה שאינו יכול לעלות ברגליו, דפטורין מפסח כמו מראיה, א"נ נציבין חוץ לארץ הוי. משמע מדבריהם דכל הפטורים מראיה פטורים מפסח. ועיין משנה למלך פ"א מקרבן פסח ה"א דתמה על דבריהם מנלן זה, וגם מה שכתבו דנציבין חוץ לארץ הוי, לא ידעינן היכא איתא דחוץ לארץ פטור מקרבן פסח, ולא מצינו שהדר בחוץ לארץ פטור מן הראיה, סוף דבר דברי התוס' צריכין תלמוד מתחילתן ועד סופן, עיין משנה למלך. והצל"ח פסחים שם כתב בכונתם, דלא הקשו אלא למה לא עלה רבי יהודה בן בתירא לרגל, אבל על פסח לא קשה כלל דודאי הוא בדרך רחוקה ופטור, ולא מצינו שיהיה מצווה לעלות ולהתקרב עצמו קודם זמן הפסח, ובי"ד שהגיע זמן הפסח הרי הוא בדרך רחוקה, רק קושיית התוס' הא מחויב לעלות לרגל, על זה תירצו שלא היה לו קרקע, עי"ש. ודבריו אינם מובנים לי כלל, דודאי מצות עשה על כל ישראל לעשות הפסח ככל מצות עשה שבעולם, ומחויב לילך מקצה הארץ להתקרב עצמו כדי לקיים מצות עשה, אך אם עבר והוא בדרך רחוקה יש דינים שציוותה התורה, אבל בודאי מחויב להתקרב ולקיים מצות עשה, ולדבריו כל ישראל אפילו בארץ

ישראל כל שהם רחוקים ט"ו מיל מירושלים. שזו דרך רחוקה עיין ש"ס פרק מי שהיה צ"ג ע"ב, פטורים מלילך ולעשות הפסח, א"כ כל ישראל פטורים לעשות פסח ראשון, ופסח שני לא יהיו מקריבים כי רוב הציבור אין עושים פסח שני, אם כן פטורים ממצות הפסח, ואי משום דחייבין בראיה, יכולים לבא ביו"ט אי תחומין דרבנן, עיין פסחים פ' ע"א תוד"ה אתה. ...

21. שערים מצויינים בהלכה מסכת פסחים דף ע עמוד ב

דף ע: תניא יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום. פרש"י רחוק מירושלים שלא יתחייב בפסח. ועי' ברש"י לעיל (סט. ד"ה ענוש כרת) שכתב, מי שהוא בדרך רחוקה קודם חצות

לא רמיא חיובא עליו. ועי' באל"י רבה (סי' תרמ ס"ק כג) דמבואר מדבריו, דמותר לאדם לילך דרך רחוק קודם סוכות למקום שאין יכול להעמיד סוכה, ומסתמך על דברי רש"י במס' סוכה (כה:). ובפמ"ג (א"א ס"ק טו) מסופק בזה. ונמכאן משמע כדברי הא"ר. וכן מוכח מהא דאיתא במס' שבת (יט.) ובשו"ע (או"ח סי' רמח) דמפליגין בספינה ג' ימים קודם שבת, אע"פ שיצטרך לחלל שבת. ועי' מה שכתבנו לקמן (צה. ד"ה שאין). וע"ע מה שהארכנו במס' גיטין (פא. ד"ה דורות) ובמס' קידושין (לג. ד"ה ת"ל) בענין זה. וע"ע מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' עג) דליכא איסור מסייע קודם שהגיע זמן האיסור. והא דלא הסכים כאן רב אשי עמו, זהו משום שהפריש עצמו משאר החכמים שלא עשו כן, ומפני ההבדלה לא הסכים ולא בעצם הדבר.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף ע עמוד ב

והלך וישב לו בדרום. והנה מבואר בגמ' לשיטת רש"י דאיירי בחגיגת י"ד, ובזה א"ש דכיון דסבר שלא יתנו לו להביא בשבת ע"כ העדיף דלא להכנס לכלל חיוב, ולא רק שיהיה אנוס בזה, שלא יתנו לו להקריב החגיגה בשבת כרצונו.

ולכאורה היאך עביד הכי להתרחק לדרום והרי גורם הוא לעצמו להפסיד משום כך שאר המצוות המצורפים בזה שהם הקרבת הפסח עליה לרגל, עולת ראיה ושלמי שמחה דחגיגת ט"ו. וצ"ל דהנה התוס' לעיל ג' ב' בד"ה מאליה, כ' דרבי יהודה בן בתירה שלא עלה לרגל משום דנציבין חו"ל היא כדמוכח בסיפרי ע"ש. ומבואר דבחזו"ל ליכא חיוב דעליה לרגל ואף דדרך רחוקה הוי פטור רק מפסח ולא מחגיגה וראיה, אבל חזו"ל הוי פטור לגמרי ואף מעליה לרגל. וצ"ל דדרום היינו חו"ל, וא"כ לא הפסיד המצוות הנ"ל אלא דהופקע לגמרי. אכן לענין ק"פ אפ"ל דלא הפסיד, דהא מצי עביד בפסח שני. [ולגבי עליה לרגל י"ל דהיה פטור מחמת של"ה לו קרקע כלל ושאני מפרוזבול דנקטינן שיש לכ"א קרקע וכ"ה שאמרו שאין לך אדם מישראל שאין לו קרקע, והיינו ד"א של קבורתו דמת קונה מקומו, אך לגבי עליה לרגל בעי שיהא לו עתה קרקע ממש מדכתיב ולא יחמוד איש את ארצו, ודו"ק].

ואולם לשיטת התוס' ושאר הראשונים דאיירי בחגיגת ט"ו אמאי הלך לדרום הא אף אם לא יתנו להביא בשבת הרי איכא דין תשלומין כל שבעה, דהא ליכא חיובא להביא רק פעם אחת, ויוכל להשלים אחר השבת. ולכן כתבו

התוס' דס"ל שיטה מחודשת דאין לה תשלומין, וכמו בחגיגת י"ד. ויעוי' בהמשך הגמ' דמייתי קרא דכתיב וזבחת וגו' אלא צאן זה פסח בקר זה חגיגה, ומשמע לפ"ז יותר כשי' רש"י, דהא להתוס' הפסח קאי ביום י"ד והחגיגה - בזמן אחר ביום ט"ו.

23. ספר דבר שמואל מסכת פסחים דף ע עמוד ב

והלך וישב לו בדרום. כס' המאיר לעולם ח"צ סוס"י ז' הקשה
דמ"מ היה לו לעלות לרגל להקריב פסח ואי משום חגיגה
אם ירנו הכהנים להקריב לו מוטב ואם לאו שלא ירנו לדחות שבת
כרי הוא אסום עכ"ל, והנה כתב בחזו"א כאן אשיג דבטל מנחת ראיה
ומנחת שנתה גראה דלמגדר מילתא עביד הכי כדי להעמיד הדין על
חילו עכ"ל, ולפ"ז ל"ק קושית המאיר לעולם, |אמנם במנ"ח מלוה ה'
[יב. א.]. כתב שמכאן הוכחה למשי"כ התוס' לעיל (דף ג' ט"צ)
בחוד"כ מאליה דבחז"ל פטור מלעלות ברגל וישב לו בדרום היינו
בחז"ל וחזו"א שאין חייב להקריב לירושלים כדרי שיתחייב בפסח
וצעליה לרגל.